

12.10.2021

Click or tap here
to enter text.
**IHMISKAUPAN UHRIEN AUTTAMISTA KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMISTA VALMISTELEVA
TYÖRYHMÄ**

Aika Tiistai 12.10.2021 klo 08.30-10.15

Paikka Teams

Läsnä:

Jari Keinänen (pj.)/STM
Minna Viuhko (siht.)/STM
Laura Terho (siht.)/STM

Måns Enqvist/Poha
Helena Ewalds/THL
Kimmo Halme/SM
Alexandra Hiltunen/UM
Roope Jokinen/SM
Sari Karisto/Helsingin kaupunki
Annika Korpela/Kuntaliitto
Sari Lampela/THL
Katri Lyijynen/Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä
Pia Marttila/Rikosuhripäivystys
Mikko Sipilä/ Syyttäjälaitos (klo 9.00-)
Fanny Söderman/Migri
Tarja Tenkula/Kuntaliitto (klo 9.00-)

Pysyvät asiantuntijat:
Venla Roth
Anni Valovirta

Kutsuttuna asiantuntijana:
Marika Lahtivirta/STM

1 Kokouksen avaus

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 08.32.

Pj totesi, että hallitusohjelma viitoittaa valmistelua ja tahtotila on ollut se, että uhrit saavat tasapuolisesti palveluita ja rikosprosessiyhteyttä pyritään heikentämään. Keskusteluissa on kuitenkin meinannut unohtua, että sotessa on tietyt periaatteet ja lainsäädäntö (mm. shl ja terv.huoltolaki), jotka määrittävät ja luovat tietyt raamit. Raamit eivät

Postiosoite Postadress Postal Address	Käyntiosoite Besöksadress Office	Puhelin Telefon Telephone	Faksi Fax Fax	s-posti, internet e-post, internet e-mail, internet
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 8 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	02951 63415 +358 2951 63415	kirjaamo@stm.fi stm.fi

mahdollista kaikkea, mutta ne mahdollistavat paljon. Tässä viitekehyksessä liikutaan. SM:n kanssa on käyty hyvää keskustelua kokousten välillä. Ollaan lähennytty paljon, mutta on muutamia asioita, jotka nähdään eri tavoin. Pj kertoi, että STM esittelee ensin kokonaisuutta ja SM kertoo sen jälkeen omista näkemyksistään. Ihan kaikkia työryhmän esittämiä toiveita ei pystytä toteuttamaan, mm. sote-uudistukseen liittyvistä kiireistä johtuen. Esim. palvelupolkuja ei ole toistaiseksi pystytty tuottamaan, mutta toisaalta näitä ei ole saatu SM:stäkään.

2 Asialistan hyväksyminen

Asialista oli lähetetty työryhmälle torstaina 7.10.2021. Asialista hyväksyttiin ilman lisäyksiä.

3 Ihmiskaupan uhrien auttamisen organisointi

Minna Viuhko esitteli STM:n ehdotuksen (ks. liitteenä oleva kuvio; perustelujen osalta ks. myös edellisen kokouksen materiaalina olleet perustelut), erityisesti sen, miten malli on muuttunut edellisessä kokouksessa esiteltyyn malliin verrattuna. Keskeisiä muutoksia on mm. se, että edellisessä kokouksessa optiona esitetty alueellinen taso ei ole optio, vaan sitä esitetään toteutettavaksi. Lisäksi SM on poistettu tulosohjaajan roolista SM:n toiveen mukaisesti ja kuvioon on sisällytetty alueellisen tason keskeiset tehtävät (kaikkia yksityiskohtia kuvioon ei kuitenkaan ole ollut tässä vaiheessa mahdollista sisällyttää).

Kimmo Halme/SM kertoi, että on syntynyt konsensus siitä, että väliporrasta tarvitaan. Kokonaisuuteen kuitenkin liittyy sote-maailman käytäntöjä, joita ei SM:ssä niin hyvin tunneta. SM:n hallinnonalalla on jo toimiva ja kansainvälisesikin kehuttu järjestelmä. Mallissa olemassa olevaa järjestelmää ollaan vähintään sulauttamassa sote-kenttään. Suurin ero STM:n mallissa ja SM täydennyksillä varustetussa mallissa (ks. liite) on väliporras, joka olisi SM:n näkemyksen mukaan todellinen valtakunnallinen ihmiskaupan vastainen osaamiskeskittymä. Kyseessä olisi valtakunnallinen ja yhdenmukainen toimintamalli. Olisi syytä antaa varsinaisia, operatiivisiakin tehtäviä väliportaalle. Myös asiakastyötä. Osaamiskeskittymällä täytyy olla tieto alueella olevista uhreista. Tiedon saisi ainoastaan, jos sote-ammattilaisella olisi velvollisuus kertoa asiakkaasta työkaverilleen saman järjestelmän sisällä. SM esitti epäluulonsa STM:n esittämää THL:ään sijoitettua neuvontapuhelinta kohtaan ja kyseenalaisti sen hyödyn. SM:n näkemyksen mukaan osaamiskeskittymän työntekijän pitäisi vastata puhelimeen 24/7. SM on myös skeptinen sen suhteen, että sote-ammattilainen ottaisi yhteyttä osaamiskeskittymään ja vaikka ottaisi, ammattilaisella ei olisi mahdollisuutta kertoa asiakkaan tietoja. SM:n näkökulmasta STM-mallissa olisi kyse koordinaatiosta, kun taas SM:n mallin mukaan osaamiskeskittymässä voitaisiin myös suoraan auttaa uhria. Asiakkaana voisi olla myös hlö, joka ei ole sos.huollon asiakas, mutta on kuitenkin tunnistettu ik-uhriksi. Osaamiskeskittymän roolina voisi olla auttaa tällaista asiakasta. Tunnistamisen osalta puhutaan keskenään vähän eri asioista ja työryhmässä olisi hyvä puhua, kuka tunnistamisen tekee. SM:n ehdotuksen mukaan se tehtäisiin keskitetysti osaamiskeskittymässä yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. Ilmoitusvelvollisuudessa on kyse palveluihin ja vastuisiin liittyvän tiedon antamisesta sekä sen informoimisesta, että osaamiskeskus on olemassa.

Pj totesi, että suurin haaste liittyy siihen, kuinka isosti osaamiskeskittymä olisi mukana asiakkaan auttamisessa. SM haluaa, että osaamiskeskittymä tietää myös asiakkaan sos.turvatusuuden ja STM:n mielestä riittää, että tietää asian. Keskusteluissa tulee esiin, ettei selvästikään oikein luoteta siihen, että ammattilainen kysyy ja toimii yhdessä osaamiskeskittymän kanssa ja siksi halutaan lainsäädäntöön ilmoitusvelvollisuus. Marika Lahtivirta/STM taustoitti palvelujärjestelmää ja sen toiminnan ideologiaa. Lahtivirran mukaan on hyvä hahmottaa, että sote-kenttä muuttuu todella paljon parin vuoden sisällä. HV-alueet tulevat ja niiden tavoitteena on luoda isompia kokonaisuuksia ja ottaa paremmin haltuun asiakkaita. Sote-järjestelmä on rakennettu niin, että sote-ammattilainen toimii virkavastuulla. On selvää, että työntekijä tarvitsee taustatuen, mutta hän laatii kontaktissa asiakkaan kanssa arvion siitä, mitä asiakas tarvitsee. Kokonaisuuteen istuu huonosti se, että tässä olisi laaja konklaavi mukana, ja se on jopa ristiriidassa yleisten sote-lakien kanssa. Päivystystoiminta toimii siten, että asia saadaan todella nopeasti sisään sote-järjestelmään, jotta PTA voidaan tehdä mahdollisimman nopeasti. Tätä varten on 24h päivystyspuhelimet. Kun asiakas soittaa, päästään heti tekemään PTA. Kun puhutaan kiireellisistä tarpeista, tarkoitetaan kiireellistä hoitoa tai kiireellisiä sosiaalipalveluita. Kuka tahansa, joka on näiden tarpeessa, on oikeutettu palvelua saamaan, jos oleskelee Suomessa. Osaamiskeskittymä ei olisi osa palvelujärjestelmää, vaan palvelisi kaikkia ik-toimijoita. Keskittymän tehtävät koskisivat myös muita kuin sote-toimijoita. Pj sanoi, että tiedonvaihto on tärkeä asia ja että SM toivoo, että tietoa vaihdetaan hyvinkin konkreettisesti, myös jotta ammattitaito karttuu. Pj kysyi, että vaikka soveltuisi soteen huonosti, niin onko kuitenkin mahdollista. Mitä lainsäädäntö sanoo asiasta, onko mahdotonta vai vain vaikeaa? Tähän Laura Terho vastasi, että koska sote-asiakkuuteen liittyvät tiedot ovat arkaluontoisia

henkilötietoja, pitäisi pystyä perustelevaan, miksi niiden saaminen on välttämätöntä, jotta asiasta voitaisiin säätää. SM:n näkemyksen mukaan välttämättömyys liittyy siihen, ettei palveluita muuten saa. Osaamiskeskittymä ei voi kuitenkaan vaikuttaa siihen, että hv-alue järjestää palvelut. Lahtivirta lisäsi, että säätäminen on mahdollista, jos pystytään perustelevaan. Mutta mikä on tämä riittävän perusteltu syy, kun kyse on arkaluontoisesta tiedosta? Tässä ei siis puhuta yleisestä neuvonnasta ja keskustelusta, vaan siitä, että asiakas pystytään tunnistamaan. Pj lisäsi, että keisseistä voi kyllä keskustella. Nyt kun sote-lainsäädäntö on vihdoinkin paketissa, saadaan leveämmät hartiat ja on uskoa siihen, että järjestelmä toimii nykyistä paremmin, myös erityistapaukset. Erikoistuminen ja keskittäminen on myös mahdollista.

Käytiin keskustelu, jossa tuotiin esiin mm. seuraavia kysymyksiä ja huomioita:

- Mihin tarpeisiin sote-palveluissa ei vastata, jotta pitäisi antaa tehtäviä väliportaalle? Asia on mietittävä asiakkaan ja avunsaamisen näkökulmasta, ei niinkään hallinnon väliportaista käsin.
- Kenen tehtävä on turvaamistoimet, jotka eivät ole sotea? Kuntien/Hv-alueiden vai poliisin? Miten suhteutuu voimassa olevaan lainsäädäntöön? SHL 35§ mukainen ilmoitusvelvollisuus. Pitäisikö väliportaalla olla itse asiassa ilmoitusvelvollisuus hv-alueelle siitä, että sos.huollon tarve pitää arvioida. Tätä pitäisi laissa selkiyttää myös poliisin osalta. Milloin poliisi voi sivuuttaa shl:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden? Kuvion nuolia voisi vielä kytkeä eri toimijoiden välillä, ei vain suhteessa väliportaaseen.
- Kuka hoitaa kv-yhteistyötä uhrin auttamisen osalta? Yhteydenpito muiden maiden auttajiin tärkeää. esim. käännytyksissä 3. maihin. Pj vastasi tähän, että kv-yhteistyössä sekä osaamiskeskittymällä että THL:llä olisi roolia.
- Tehdäänkö hallinnollinen päätös, että otetaan joku auttamisen piiriin ja mikä se prosessi on ja tehdäänkö myös päätös, että poistuu auttamisen piiristä?
- Onko osaamiskeskittymä osa sotea vai ei?
- THL:ssä ollaan parhaillaan miettimässä THL:n roolia suhteessa tuleviin OT-keskuksiin. Näiden tehtävänä koordinoita juuri erityiskysymyksiä. Kytkentä tulee tässä vahvasti esille. Eikö olisi osa OT-järjestelmää?
- THL kannatti SM:n ehdotusta, että neuvontapuhelin ei olisi THL:ssä, vaan osaamiskeskittymässä. Tuotiin myös esiin, että 24/7 puhelimia on jo. Pj totesi tähän, että OT-keskus-kokonaisuus on ollut keskusteluissa, mutta on vasta pilotointivaiheessa. Myöhemmässä vaiheessa mahdollista ottaa siihen mukaan, mutta nyt pitää ottaa johonkin tiedossa olevaan rakenteeseen. Koska nyt pitää varmistaa, että ik-uhrit saavat palvelut, niin ei voida rakentaa johonkin, joka valmistuu joskus tulevaisuudessa.
- Miten turvataan AJ:n osaamisen säilyminen?
- Miten tunnistamismekanismi palvelee niitä ihmisiä, joille se on erityisen tärkeä (paperittomat, maasta poistettavat, rikoll.toiminnassa pakotetut)?
- Tiedonsaantioikeudet keskeinen, mahdollistaisi operatiivisen toiminnan. Olisiko syytä miettiä, miten olisi mahdollista järjestää? Onko mahdollista vain, jos asiakas antaa suostumuksen?
- Tulevatko palvelut supistumaan? Mistä vok-puoli saa tukea?
- Onko osaamiskeskittymän ainoa sellainen tehtävä, jossa on suoraan asiakkaiden kanssa tekemisissä, kanteluiden tekeminen tilanteissa, joissa hommat eivät toimi? Säilyykö työntekijöillä tällöin osaaminen?
- Asiakkaiden parissa työskentelevät tahot eivät kannata automaattista ilmoitusvelvollisuutta, edellyttää asiakkaan suostumuksen pyytämistä.
- Onko tunnistaminen vain palvelutarpeen tunnistamista? (Vrt. kv-velvoitteet)
- Miten asiakkaat ohjautuvat palveluihin? Ohjautuvatko vain ne, jotka ohjautuvat helposti? Entä ne, jotka eivät vielä palvelujärjestelmässä ole? Entä ne, jotka eivät ole sos.huollon tarpeessa?
- Ovatko osaamiskeskittymän tehtävät ja toimivalta ristiriidassa? Alueellisella taholla olisi merkittäviä tehtäviä mm. koordinaatiossa, neuvonnassa, joka liittyy asiakkaisiin ja ammattilaisiin. Vaikea toteuttaa ilman tiedonsaantioikeuksia. Pystyykö osaamiskeskittymä toimimaan uskottavalla tavalla ilman tiedonsaantioikeuksia (vrt. tällä hetkellä AJ:llä aika laajatin tiedonsaanti- tai tiedonvaihdon oikeudet muiden viranomaisten kanssa)?
- Minkälaista neuvontaa väliportaassa olisi?
- THL:n asumispalveluita koskevan selvityksen mukaan sos.työntekijöiden ja poliisin yhteistyö toiminut hyvin asiakastasolla (esim. jos asiakas ollut vaarassa). Joissain tapauksissa sos.huolto ja poliisi käyvät paljonkin rajanvetoa tiedonsaannista, sos.huollon asiakkuus on lähtökohtaisesti salassapidettävää tietoa.
- Palvelupolkujen tärkeyttä korostettiin useassa puheenvuorossa.

Minna Viuhko kertasi sitä, miten STM:n mallissa näkyy ”ihmiskauppaerityisyys”. Ensinnäkin ollaan tekemässä omaa lakia nimenomaan ik-uhrien auttamisesta. Lisäksi mallissa on oma koordinaatitaho/osaamiskeskittymä ik-uhrien auttamisen asioissa ja sote- ja muut ammattilaiset saavat tukea ik-uhrien auttamiseen liittyen. THL:ssä voitaisiin keskittää ik-osaamista väkivallan vastaiseen osaamiskeskittymään ja tehdä valtakunnallinen ohjeistus nimenomaan ik-uhrien auttamisesta. Ihmiskauppailmiön sekä ik-uhrien auttamiseen ja palveluiden liittyvä

asiantuntemus ja osaaminen kehittyisivät sote-sektorilla ja koulutusta erityisesti ik-uhrien auttamisesta tarjottaisiin sekä THL:n että alueellisten toimijoiden toimesta. Lähtökohtaisesti em. toimien pitäisi parantaa nykyiseen verrattuna sitä, että ik-uhrit saavat ”normaaleissa palveluprosesseissa” tarvitsemansa palvelut. Lisäksi sote-uudistuksen tarkoitus on nimenomaan parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta sekä asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Näiden lisäksi ik-uhrien palveluiden kustannusten osalta jatkossakin on valtiokorvausjärjestelmä. Yleisenä huomiona voidaan myös todeta, että asian valmistelu annettiin alun perin STM:lle, jotta ik-uhrien auttaminen saataisiin nojaamaan vahvemmin sote-järjestelmän logiikalle ja ideologialle – nyt tähän logiikkaan pitäisi luottaa, jotta uudistus on mahdollinen.

Lisäksi Viuhko selvitti perusteluita, miksi kuitenkin kaikkea SM:n alaista toimintaa ei ole tarkoituksenmukaista ottaa soteen. Sen sijaan, että kaikki eri tehtävät laitetaan soten alle, on keskeistä varmistaa selkeät ja toimivat yhteistyörakenteet ja moniammatillinen yhteistyö. Harkinta-ajat ja virallinen tunnistaminen – siltä osin kuin ne liittyvät maahanmuuttohallinnon ja rikosoikeusjärjestelmän tarpeisiin – tulee ratkaista SM:n ja OM:n hallinnonaloilla, yhteistyössä ja tulevaan rakenteeseen yhteensovittaen. Sote-palveluiden kynnyksensä saadaan pidettyä mahdollisimman matalana, jos esim. ulkomaalaisvalvontaan liittyvää päätöksentekoa ei tuoda soten alle. STM:n kuviossa tunnistaminen osana hv-alueiden ja vokiin tehtäviä ymmärretään ensisijaisesti ik-uhriuden tunnistamisessa palveluiden saamisen näkökulmasta ja jotta palveluiden kustannuksista voidaan hakea korvauksia valtiolta. Kokonaisuutena tunnistaminen on kuitenkin laajempi kysymys, jota käsitellään työryhmän seuraavassa kokouksessa.

Lopuksi pj totesi, että seuraavaksi asia viedään tiedoksi ohryyn. Kerrotaan, että työryhmässä on edetty tähän pisteeseen ja tuodaan esiin, että työryhmässä on vahvasti duubioita. Organisoinnille täytyy löytyä poliittinen linjaus mahdollisimman pian, ei kuitenkaan ensi tai seur. viikon aikana. Linjaus on saatava mahdollisimman pian, muuten työtä ei saada vietyä eteenpäin. Palvelupolkutyöpaja mahdollisesti ehditään järjestää ennen tätä. Palvelupolkujen osalta pj esitti toiveen, että AJ ja SM valmistelevat omalta osaltaan, STM jatkaa työtä THL:n kanssa.

Tunnistaminen on seuraavan kokouksen aiheena työryhmässä, ja kokoukset jatkuvat suunnitelman mukaan. Malleihin ei ole tarkoitus palata enää. Yhteistä näkemystä ei toistaiseksi ole, eikä sitä välttämättä tule. Kompromissi täytyy löytää, vähiten huono vaihtoehto kuten ohry:n pj on sanonut. Nolla-vaihtoehtokin on mahdollinen, eli ei muuteta mitään, jos on huoli, että mennään nykyistä huonompaan järjestelmään.

4 **Jatkotoimenpiteet**

Ohjausryhmään mennään näillä kahdella kokouksessa esitellyillä mallilla. Ohryssä annetaan tilannekatsaus ja käydään keskustelu.

5 **Muut asiat**

Kokouksessa ei ollut muita asioita.

6 **Kokouksen päättäminen**

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 10.22.

- Liitteet
- 1) Asialista
 - 2) Auttamisen rakenne_ehdotus 07102021
 - 3) Auttamisen rakenne_ehdotus 07102021 SM kommentit

Jakelu Työryhmän jäsenet ja varajäsenet